

# พัฒนาการของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอกาหลง จังหวัดระยอง \*

ณัฐพร คำประกอบ \*\*

คำสำคัญ : การจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์/ท่องเที่ยวเชิงเกษตร/บ้านจำรุง/เศรษฐกิจพอเพียง

## บทนำ

### ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ระยอง เป็นจังหวัดทางภาคตะวันออกของประเทศไทย อยู่ติดกับจังหวัดชลบุรีและจังหวัดจันทบุรี มีสภาพธรรมชาติที่สวยงาม นอกจากจะมีชายฝั่งทะเลที่ยาวเหยียดแล้ว ยังประกอบไปด้วยเกาะเล็กเกาะน้อยอีกมากมายหลายเกาะ นอกจากนี้ ยังอุดมสมบูรณ์ไปด้วยพืชพันธุ์ธัญญาหาร ผลไม้ พืชสวน และอาหารการกินต่างๆ ตลอดจนแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่เป็นเขาลำเนาไพร ขณะเดียวกัน บทบาทอีกด้านหนึ่งของระยองในปัจจุบันก็คือ การเป็นอุตสาหกรรมที่สำคัญของประเทศซึ่งกำลังเจริญรุดหน้าอย่างรวดเร็ว ด้วยเหตุนี้ อุตสาหกรรมนั้นเกิดจากการพัฒนาที่มีฐานความคิดที่ต้องการพัฒนาเศรษฐกิจ ส่งผลให้คนในท้องถิ่นได้หวนตระหนักถึงศักยภาพที่มีอยู่ในท้องถิ่นของตนมากยิ่งขึ้น ซึ่งได้ก่อให้เกิดกระแสของแนวคิดด้านการพัฒนาที่ยั่งยืน ที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการพึ่งตนเอง โดยอาศัยทุนที่มีอยู่ในชุมชนและศักยภาพของคนในท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นด้านวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีความสอดคล้องกับชุมชนและทุกคนจะต้องมีส่วนร่วมในการพัฒนา

ซึ่งในขณะเดียวกัน ได้มีชุมชนเล็กๆ ชุมชนหนึ่งได้ตระหนักถึงความสามารถของสมาชิกในชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่นของตน สามารถพัฒนาชุมชนของตนเองให้เป็นที่รู้จัก และโด่งดังขึ้นมาในท่ามกลางกระแสทุนนิยม และเป็นที่น่าสนใจแก่นักท่องเที่ยวด้วยวิถีชีวิตที่เรียบง่ายแบบชาวบ้าน ชุมชนนี้มีชื่อว่า ชุมชนบ้านจำรุง หมู่ที่ 7 ตำบลเนินฆ้อ อำเภอกาหลง ในการพัฒนาชุมชนของชาวบ้าน บ้านจำรุงนั้นที่ประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับได้ นั้น ชุมชนบ้านจำรุงได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้กับชุมชนของตน

\* บทความนี้เรียบเรียงจากการค้นคว้าอิสระเรื่อง พัฒนาการของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอกาหลง จังหวัดระยอง โดยมีผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ศุภผล เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

\*\* นักศึกษาปริญญาโท หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต กลุ่มวิชาการจัดการงานสาธารณะ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

ทำให้สมาชิกในชุมชนมีความสามัคคี ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน อยู่กันอย่างพอเพียง อาจจะมีกล่าวได้ว่าชุมชนบ้านจำรุงเป็นต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งทำให้ผู้คนสนใจที่อยากจะรู้ประวัติความเป็นมาของชุมชนบ้านจำรุง ว่ามีพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงอย่างไรถึงสามารถเป็นชุมชนบ้านจำรุงได้อย่างเช่นทุกวันนี้

แต่ต่อมาชาวบ้านเรียกชื่อคลองจำรุงเพี้ยนกลายมาเป็นคำว่า “จำรุง” และได้เรียกชื่อหมู่บ้านเป็น บ้านจำรุง เช่นในปัจจุบัน ชาวบ้านจำรุงส่วนใหญ่จะประกอบอาชีพเกษตร เพราะลักษณะพื้นที่ของหมู่บ้านเป็นที่ราบลุ่มมีเนิน เหมาะแก่การทำนา ทำสวนผลไม้ และสวนยางพารา สภาพของดินมีความอุดมสมบูรณ์ ในทุ่งนา ดินจะมีลักษณะเป็นดินเหนียวสีดำ ทำนาได้ผลดี สภาพของดินบนเนินมีสีแดงมันปู เหมาะแก่การทำสวนผลไม้และสวนยางพารา การปลูกบ้านเรือนของชาวบ้านอยู่รวมเป็นกลุ่มก้อน โดยปลูกบริเวณริมทุ่งเป็นหลัก ต่อมาเมื่อมีการหักร้างทางป่าบนเนิน เพื่อทำสวนผลไม้และสวนยางพารา จึงได้ขยายแยกครอบครัวมาปลูกบ้านในสวนผลไม้บนเนินมากขึ้น แต่ถึงอย่างไรความเป็นเครือญาติของคนในหมู่บ้านจำรุงก็ยังอยู่ ความเป็นเครือญาติของคนในหมู่บ้านจำรุง ทำให้หมู่บ้านจำรุงมีแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในระดับสูง ชาวบ้านจะมีความรู้สึกผูกพันต่อกันและกัน มีค่านิยมที่ผูกพันกับหมู่บ้าน และต้องการเสียสละเพื่อหมู่บ้านของตนเอง ชุมชนบ้านจำรุง ได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงหลังจากมีการนำรถไถนา เข้ามามีใช้ เมื่อคันแรก คันที่สองก็เริ่มตามมาจนปี พ.ศ. 2529 ความดีสุดท้ายได้ถูกขายไป วิถีชีวิต ประเพณีดั้งเดิมก็เริ่มสูญหายไป ผู้คนในชุมชนเริ่มต่างคนต่างอยู่ การทำมาหากินก็เน้นเรื่องเงินเป็นหลัก การพึ่งพาช่วยเหลือกันแบบสมัยก่อนลดน้อยลง คนในชุมชนได้รับการส่งเสริมการพัฒนาโดยหน่วยงานภาครัฐภายนอก ซึ่งชุมชนได้เรียนรู้จากการส่งเสริมของเจ้าหน้าที่ รัฐและฝ่ายปกครอง ซึ่งเป็นการพัฒนาตามกระแสของนโยบายรัฐที่ต้องการให้หมู่บ้านต่างๆ เกิดการพัฒนาตนเอง ตามมาตรฐานคุณภาพชีวิตที่กำหนดจากฝ่ายรัฐ ซึ่งกระบวนการทำงานของหน่วยงานรัฐ ก็มักจะเริ่มจากการส่งเสริมกิจกรรมกลุ่มภายใต้ภารกิจของตนเอง เช่น การจัดตั้งกลุ่มสุขภาพ การจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกร เป็นต้น ซึ่งกลุ่มต่างๆ เหล่านี้มักจะได้รับความแนะนำส่งเสริมจากภายนอก และรอการตัดสินใจจากเจ้าหน้าที่เป็นหลัก ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้ทำให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจน้อย

อย่างไรก็ตาม ความรู้จากการรื้อฟื้นการพัฒนา ที่กำหนดโดยหน่วยงานนั้นเป็นฐานสำคัญอย่างหนึ่งให้กับชุมชนให้ตื่นตัวขึ้นมาสู่การพัฒนา เพราะชุมชนได้เรียนรู้กระบวนการกลุ่มและการทำงานร่วมกับหน่วยงานภายนอก ซึ่งได้พัฒนาตนเองจากประสบการณ์ตรงโดย ชุมชนได้เรียนรู้คุณค่าของการรวมตัวเป็นกลุ่มและเห็นว่ากลุ่มเป็นทางออกของการแก้ไขปัญหา และในปี พ.ศ. 2530 ชาวบ้านได้รวมกลุ่มกันเฉพาะชาวบ้านในชุมชนบ้านจำรุง โดยที่ไม่มีหน่วยงานภายนอกเข้ามาเกี่ยวข้อง สาเหตุที่ชาวบ้านกลับมารวมกลุ่มกันอีกครั้ง เพราะชาวบ้านต้องการที่จะต้องการเปลี่ยนแปลงชุมชนของตนเองให้กลับมาเป็นเหมือนกับครั้งในอดีต ที่ชาวบ้านใน

หมู่บ้านอยู่กับแบบเครือญาติ โดยคิดที่จะมีการจัดตั้งร้านค้าชุมชนขึ้นมา โดยไปศึกษาดูงานจากหมู่บ้านใกล้เคียงที่ได้มีการจัดตั้งร้านค้าชุมชนขึ้นแล้ว และนำแนวทางนั้นมาปรับใช้กับชุมชนตนเอง เพื่อที่จะนำเงินที่ได้จากร้านค้าชุมชนมาเป็นกองทุนในการพัฒนาชุมชนต่อไป ร้านค้าชุมชน เป็นกิจกรรมที่เติบโตขึ้น มีผลกำไรให้สมาชิกและชุมชน ดังนั้น จากร้านค้าชุมชนจึงเปลี่ยนเป็น กองทุนพัฒนาหมู่บ้าน ในช่วงเวลาต่อมา ชุมชนบ้านจำรุง ได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ โดยมาแปลเป็นหลักแห่งการพึ่งพาตนเอง ทำไปเรียนรู้ไป โดยมีโลแกนสั้นๆ ว่า “โลกแห่งการเรียนรู้ สังคมอุดมปัญญา” จากที่ชุมชนบ้านจำรุงได้นำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในหมู่บ้านของตนแล้วจากนั้น ชาวบ้านได้ร่วมกันก่อตั้งโอท็อปโบราณ และพัฒนาเป็นศูนย์โอท็อปชาวบ้าน นำสินค้าผลผลิตทางการเกษตรในชุมชนมาขาย นอกจากนี้ ยังเปิดแหล่งท่องเที่ยวแบบโฮมสเตย์ ได้ทั้งการพักผ่อนใกล้ธรรมชาติและ ความรู้จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแบบชาวบ้าน ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ทั้งเกษตรพื้นบ้านไร่สารเคมี เกษตรธรรมชาติกองทัพมด และมีการจัดการให้ชุมชนบ้านจำรุงกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวอนุรักษ์ ทุกๆ อย่างเป็นตัวอย่างที่สามารถนำไปใช้ได้จริง ในปัจจุบัน ชุมชนบ้านจำรุง ภูมิใจกับมหาวิทยาลัยบ้านนอก ที่พวกเขาชาวไร่ ชาวนาช่วยกันตั้งขึ้น เพื่อเป็นพื้นที่เรียนรู้การเกษตร และวิถีชีวิตที่พึ่งพาตนเองตามธรรมชาติ ในแบบฉบับชาวบ้านแท้ๆ และพัฒนาจนโด่งดัง จนแต่ละวันมีผู้เดินทางมาศึกษาดูงานไม่ต่ำกว่าพันคน ภายในมหาวิทยาลัยบ้านนอก ประกอบด้วย ศูนย์รวมผลผลิตทางการเกษตร คือสินค้าของฝากโอท็อปโบราณ ได้แก่ น้ำพริกกะปิ น้ำปลา ทูเรียนทอด พืชผัก สมุนไพรพื้นบ้าน รวมทั้งผลไม้ทั้งมังคุด เงาะ สละ แก้วมังกร มะยงชิด ที่ปราศจากสารเคมี ทั้งยังมีแหล่งผลิตปุ๋ยอินทรีย์ชีวภาพ ที่ชาวบ้านร่วมมือกันผลิตใช้เองในหมู่บ้าน

จากที่ได้กล่าวมาข้างต้นจะเห็นได้ว่า ชุมชนบ้านจำรุงเป็นชุมชนที่มีพัฒนาการและความเป็นมาที่น่าสนใจในด้านเอกลักษณ์ ประเพณี และวัฒนธรรมเป็นอย่างมาก จุดเริ่มต้นของชุมชนบ้านจำรุงนั้นเริ่มมาตั้งแต่เมื่อประมาณ 150 ปีก่อน มีการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดนั้นเกิดในช่วงปี พ.ศ. 2529 บ้านจำรุงได้เผชิญกับการเปลี่ยนแปลงหลังจากมีการนำรถไถนาเข้ามาใช้ในชุมชน ทำให้วิถีชีวิตและประเพณีดั้งเดิมเริ่มสูญหาย ด้วยเหตุนี้ชุมชนจำรุงจึงได้ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในชุมชนของตนเอง ทำให้สมาชิกในชุมชนบ้านจำรุงสามารถพึ่งพาตนเองได้ ซึ่งระยะเวลาต่อมา ชาวบ้านบ้านจำรุงร่วมกันจัดตั้งมหาวิทยาลัยบ้านนอกขึ้น เพื่อเป็นพื้นที่เรียนรู้การเกษตรและวิถีชีวิตที่พึ่งพาตนเองตามธรรมชาติ ให้กับนักท่องเที่ยวและผู้เดินทางมาศึกษาดูงาน และที่สำคัญทำให้ชาวบ้านในชุมชนมีรายได้จากการขายของฝากจากผลผลิตทางการเกษตร และในปัจจุบันชุมชนบ้านจำรุงได้กลายเป็นสถานที่เรียนรู้ ศึกษาดูงานรวมทั้งเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรอีกด้วย

## วัตถุประสงค์ของการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) พัฒนาการของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง และ 2) วิเคราะห์ถึงสาเหตุต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

## วิธีดำเนินการศึกษา

การศึกษาเรื่อง พัฒนาการของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง ครั้งนี้ ใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) สำหรับวิธีการศึกษา (Method) ได้แก่ การเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการวิจัยเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เจาะลึก (In – Depth Interview) โดยการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการหรือกึ่งโครงสร้าง (Semi – Structure Interview) และใช้เครื่องบันทึกเสียงเป็นเครื่องมือช่วยประกอบการสัมภาษณ์ ในส่วนของการตรวจสอบข้อมูลใช้วิธีการตรวจสอบข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ข้อมูลมีความเที่ยงตรงและน่าเชื่อถือโดยใช้หลักการสามเส้า (Triangulation) และการวิเคราะห์ข้อมูลใช้วิธีการตีความ (Hermeneutic) เพื่อพยายามทำความเข้าใจและอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้น รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์

## ผลการศึกษาและอภิปรายผล

จากผลการศึกษาสรุปได้ว่า

1. พัฒนาการของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

พัฒนาการช่วงแรกของชุมชนบ้านจำรุงเมื่อประมาณ 150 ปีก่อน หมู่บ้านจำรุงเป็นหมู่บ้านเล็กๆ ประมาณ 30 ครัวเรือน พื้นที่ของหมู่บ้านเป็นที่ราบลุ่ม เหมาะแก่การทำนา ทำสวนผลไม้และสวนยางพารา สภาพของดินมีความอุดมสมบูรณ์ ในทุ่งนา ดินจะมีลักษณะเป็นดินเหนียวสีดำ ทำนาได้ผลดี สภาพดินบนเนิน มีสีแดงมันปู เหมาะแก่การทำสวนผลไม้และสวนยางพารา การปลูกบ้านเรือนของชาวบ้านอยู่รวมกันเป็นกลุ่มก้อน โดยปลูกบริเวณริมทุ่งเป็นหลัก ต่อมาจึงได้ขยายครอบครัวมาปลูกบ้านในสวนผลไม้บนเนินมากขึ้น ด้วยความเป็นเครือญาติของคนในหมู่บ้านจำรุงทำให้หมู่บ้านจำรุงมีแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในระดับสูง มีความสามัคคี ความรับผิดชอบ ไม่เอาเปรียบซึ่งกันและกัน ความสัมพันธ์แบบนี้พบว่ามีผลต่อการดำรงชีวิตของคนในหมู่บ้าน ซึ่งมักจะมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในรูปของการลงแขกทำนา ทำไร่ ฟังพาทอาศัยซึ่งกันและกัน

ต่อมาช่วงที่ระบบการค้าเริ่มต้นในชุมชนบ้านจำรุง เมื่อระบบทุนนิยมเริ่มขยายตัวเข้าสู่หมู่บ้านจำรุง เนื่องจากการเข้ามาของถนนที่สามารถมีการขนส่งสินค้าและการคมนาคมได้อย่างทั่วถึง ซึ่งทำให้บ้านจำรุงเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง ผู้นำทางความคิด ได้ซื้อรถไถนาคันแรกเข้ามาในทุ่งบ้านจำรุง โดยให้เหตุผลว่ารถไถดูแลง่าย ไม่จุกจิก แคเติมน้ำมันก็สามารถทำงานได้ทั้งวัน ไม่เหน็ดเหนื่อย ซึ่งเหตุผลเหล่านี้ได้ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปได้มากสามารถทำให้สมาชิกในหมู่บ้านเกิดความคิดที่ว่า การเลี้ยงควายนั้นเป็นภาระ ต้องคอยกังวลไปเกี่ยวหญ้าห่าน้ำมาให้กิน แต่เมื่อมีรถไถนาเข้ามาจึงทำให้ชาวบ้านไม่ต้องมีความกังวลเหล่านี้ ขณะที่ไฟฟ้าและถนนเข้าหมู่บ้านจำรุงทุกคนดีใจเห็นความเจริญของหมู่บ้าน แต่ผลกระทบจากการที่ไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้านจำรุงนั้นทำให้คนในหมู่บ้านต้องการที่จะมีเครื่องไฟฟ้าใช้ในครัวเรือนของตน ซึ่งทำให้ทุกบ้านต้องมีเครื่องใช้ไฟฟ้า ส่วนคนที่มีเงินมีพอจะซื้อก็สามารถซื้อได้ด้วยระบบเงินผ่อน ผู้คนในชุมชนเริ่มต่างคนต่างอยู่ การทำมาหากินเน้นเรื่องเงินเป็นหลัก การพึ่งพาช่วยเหลือกันแบบสมัยก่อนเหลือน้อยมาก การเข้ามาของถนนและไฟฟ้ามักทำให้วิถีชีวิตทางเศรษฐกิจของบ้านจำรุงเปลี่ยนไป ซึ่งแต่เดิมนั้นหมู่บ้านจำรุงสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจเมื่อพิจารณาจากการมีปัจจัย 4 กล่าวคือ แต่หลังจากการเข้าของถนนและไฟฟ้าทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้านจำรุงหันไปพึ่งสินค้าสมัยใหม่ ทั้งสินค้าอุปโภคบริโภคและเครื่องใช้ไฟฟ้าฟุ่มเฟือย ซึ่งจากการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชาวบ้านมาสู่การดิ้นรนที่ต้องพึ่งพิงการผลิตเพื่อขายและเศรษฐกิจเงินตราภายใต้วงจรของระบบทุนนิยมทำให้ชาวบ้านประสบปัญหามากกว่าในอดีต ดังนั้น จึงมีผู้นำชุมชนหันไปใช้รูปแบบสหกรณ์ที่ร่วมไม้ร่วมมือกันแบบเดิม แต่การกระทำดังกล่าวก็ไม่ประสบความสำเร็จมากนัก และเนื่องจากถนนและไฟฟ้าทำให้ชาวบ้านต้องหาเงินมากขึ้นจากการซื้อสินค้าในเมือง เช่น เครื่องป้อนน้ำ รถยนต์ เครื่องใช้ไฟฟ้าเงินผ่อน เป็นต้น

ชุมชนบ้านจำรุงในปัจจุบัน เป็นชุมชนขนาดกลางที่คนส่วนใหญ่ทำอาชีพเกษตรกร ปลูกยางพารา ทำสวนผลไม้ จึงทำให้เมื่อก่อนชุมชนประสบปัญหาในเรื่องของสารเคมีตกค้าง เพราะคนในชุมชนได้พึ่งพาการใช้สารเคมีเป็นอย่างมาก ต่อมาเมื่อมีการเข้ามาตรวจสุขภาพของสาธารณสุข พบว่าชาวบ้านจำนวนมากมีสารเคมีตกค้างภายในปอด ทำให้ป่วยเป็นโรคทางเดินหายใจกันมาก ต่อมาภายหลังชาวบ้านจึงได้เลิกใช้สารเคมี หันมาใช้ยาฆ่าแมลงที่มาจากรัฐมนตรีหรือเกษตรอินทรีย์ และหันมาทำเศรษฐกิจแบบพอเพียง พออยู่พอก ในระยะเวลาต่อมาชุมชนบ้านจำรุงได้รับการยอมรับจากนักพัฒนาสังคมว่า เป็นชุมชนที่มีความน่าสนใจน่าเรียนรู้ในมิติของชุมชนเข้มแข็งที่เป็นชุมชนต้นแบบ ที่ผู้คนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความเสียสละ และมีความรักสงบ โดยที่จะเห็นได้จากเรื่องของความขัดแย้งนั้นมีอยู่บ้างแต่ไม่ถึงขั้นที่รุนแรงเพราะคนในชุมชนมีความเป็นเครือญาติที่สามารถรวมขอมความขัดแย้งต่างๆ ได้ ทำให้ชุมชนนี้เกิดแนวทางในการพัฒนาของตนเอง ที่มุ่งเน้นการพึ่งพาตนเอง 20 กว่าปี เหตุที่มีการพัฒนาถ่ายถอดประสบการณ์ในการทำงานจากรุ่นสู่รุ่น มาจน ณ วันนี้นั้นเกิดกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ขึ้นอย่างมากมาย

หลังจากมีการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาบนฐานคิดการพึ่งตนเองแล้ว ชุมชนบ้านจำรุงยังดำเนินชีวิตด้วยการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำให้ชุมชนบ้านจำรุงได้รับการยกย่องให้เป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง และได้รับพระราชทานรางวัลจากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ในปี พ.ศ. 2549 จากความสำเร็จที่เกิดขึ้นทำให้ผู้สนใจเดินทางมาศึกษาดูงานในหมู่บ้าน และนำแนวทางไปปฏิบัติไปประยุกต์ใช้ในชุมชนของตัวเอง และชุมชนบ้านจำรุงยังเป็นชุมชนตัวอย่างในเรื่องการแก้ปัญหา โดยใช้แนวทางเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้ชุมชนบ้านจำรุงได้รับรางวัลหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงอยู่เย็นเป็นสุขในปี พ.ศ. 2550 และนอกจากนั้นผู้นำชุมชนยังได้รับรางวัลผู้นำเขียวขจีถึง 2 ปีซ้อน การทำงานเกี่ยวกับด้านการพัฒนาของชุมชนบ้านจำรุงยังคงมีอย่างต่อเนื่อง ณ ตอนนี้องค์กรการเรียนรู้ของชุมชนและผู้สูงอายุบ้านจำรุง เป็นแหล่งศึกษาดูงานแก่ผู้สนใจเป็นจำนวนมาก ซึ่งในปัจจุบันองค์การเรียนรู้นี้ได้ยกระดับเป็นมหาวิทยาลัยบ้านนอกที่มีหลักสูตรจากการสังเคราะห์ประสบการณ์การพัฒนาตนเอง และสร้างองค์ความรู้ที่มีคุณภาพไม่ด้อยไปกว่าการเรียนรู้จากมหาวิทยาลัยในระบบด้วย ซึ่งเปิดสอนและให้การเรียนรู้เกี่ยวกับการอยู่แบบพึ่งตนเอง และเรียนรู้ที่จะอยู่กับธรรมชาติอย่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จึงทำให้ชุมชนบ้านจำรุงได้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ในเชิงเกษตรและเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์/เชิงเกษตรไปในตัวด้วย ดังนั้นการพัฒนาชุมชนให้มีความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ก็จะต้องประสบความสำเร็จ ถ้าไม่มีแกนนำชุมชนและสมาชิกในชุมชนต่างมีบทบาทที่สำคัญในการร่วมมือกัน โดยการนำความรู้ความสามารถมาแลกเปลี่ยนพูดคุยกัน ใช้วิธีการสำคัญ คือ เน้นการสร้างคน สร้างพื้นที่ปฏิบัติ สร้างกระบวนการเรียนรู้ สร้างสื่อที่มีพลัง สร้างกระบวนการติดตามงานพัฒนา และร่วมกันสร้างกระบวนการฟื้นฟูให้เกิดขึ้นในชุมชน

## 2. วิเคราะห์ถึงสาเหตุต่อการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง

ด้านนโยบายรัฐที่ต้องการให้หมู่บ้านเกิดการพัฒนา เมื่อประเทศไทยได้มีการนำเอาแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 เข้ามาใช้เป็นครั้งแรก ซึ่งการพัฒนาในช่วงนี้จะเป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นไปสู่ความทันสมัยแบบตะวันตก การพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่อรองรับการพัฒนาสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรม เน้นการลงทุนจากภาคเอกชนและต่างชาติ จึงส่งผลกระทบต่อให้กับชุมชนบ้านจำรุงด้วย เนื่องจากรัฐมีนโยบายต้องการที่จะให้หมู่บ้านเกิดการพัฒนาและปรับเปลี่ยนวิถีการใช้ชีวิตแบบใหม่ จึงมีหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชนเข้ามาให้คำแนะนำแก่ชาวบ้านในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต โดยมีหน่วยงานต่างๆ คอยให้ความช่วยเหลือและคอยให้คำปรึกษา ทั้งในด้านความคิดและงบประมาณด้านต่างๆ ในการพัฒนาหมู่บ้าน ซึ่งในแต่ละครั้งเมื่อมีโครงการที่จะพัฒนาหมู่บ้านนั้นก็ต้องทำเป็นขั้นตอน ทำเป็นหนังสือส่งคำร้องของบประมาณ จึงทำให้เกิดกระบวนการความล่าช้าและในบางครั้งชาวบ้านต้องรอนานจนกว่าที่

หน่วยงานระดับสูงจะอนุมัติโครงการต่างๆ ในแต่ละโครงการ ที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาของ หมู่บ้าน ซึ่งทำให้ชาวบ้านได้แต่รอคอยความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกเพียงอย่างเดียว และทำให้ชาวบ้านไม่เกิดความกระตือรือร้นในการทำงาน

ด้านการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในหมู่บ้าน จากกระบวนการพัฒนาใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 ได้ส่งผลชุมชนบ้านจำรุง เริ่มมีการนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามา ใช้ในหมู่บ้าน จะเห็นได้จากเริ่มมีการเปลี่ยนแปลงในทุ่งนาบ้านจำรุง โดยสมาชิกในชุมชนได้ซื้อ รถไถนาคันแรกเข้ามาในทุ่งนา บ้านจำรุงซึ่งให้เหตุผลว่า รถไถดูแล่ง่าย ไม่จุกจิก แคเติมน้ำมันก็ สามารถทำงานได้ทั้งวัน ระยะเวลาต่อมา เมื่อมีรถไถคันแรก คันที่สองก็ตามมา การนำวัว ควาย ไปช่วยกันลงแขกไถนาก็เริ่มหายไป ชาวบ้านหันไปใช้บริการรถไถนาที่เข้ามารับจ้างกันมากขึ้น ในทุ่งนามีการเปลี่ยนแปลง บนเนินมีการทำสวนผลไม้และยางพารา ก็มีการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน ป่ายางที่ชุ่มชื้นที่ปลูกผัก สมุนไพร กลับกลายเป็นสวนยางที่ปลูกยางเพียงอย่างเดียว ห้ามปลูก อย่างอื่นปน โดยได้รับการสนับสนุนจากกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยาง สวนผลไม้ดั้งเดิมมี ลักษณะเป็นสวนผสม ปลูกหลายอย่างกลับถูกมองว่าไม่ถูกต้องตามหลักวิชาการ ต้องเป็นการ ปลูกสมัยใหม่คือปลูกแบบพืชเชิงเดี่ยวจึงจะถูกต้อง สารเคมีเข้ามามีบทบาทในการประกอบ อาชีพในชีวิตมากขึ้น ทำให้ผลผลิตทางการเกษตรที่เคยได้มากก็ลดน้อยลง พืชผักที่มีหลากหลาย ชนิดเริ่มสูญพันธุ์ เนื่องจากระบบนิเวศถูกทำลายและสุขภาพของคนในหมู่บ้าน นอกจากนี้ เมื่อ ไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้าน เครื่องใช้ไฟฟ้าก็ตามเข้ามา เช่น โทรทัศน์ ตู้เย็น หม้อหุงข้าว เป็นต้น พร้อมกับภูมิปัญญาการรักษาแบบตะวันตกก็ค่อยๆ เข้ามามีบทบาทมากขึ้น ซึ่งจากที่มี เทคโนโลยีที่ทันสมัยและความน่าเชื่อถือในด้านการรักษา และการเข้ามาของถนนและไฟฟ้ามีผล ทำให้วิถีชีวิตทางเศรษฐกิจของบ้านจำรุง ซึ่งจากการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชาวบ้านบ้านจำ รุงมาสู่การดิ้นรนที่ต้องพึ่งพิงการผลิตเพื่อขายและเศรษฐกิจเงินตราภายใต้วงจรของระบบทุน นิยมทำให้ชาวบ้านบ้านจำรุงประสบปัญหามากกว่าในอดีต

ด้านการนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ขณะที่เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใน ชุมชนบ้านจำรุง พร้อมกับการมีเครื่องใช้ไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้านจำรุง ส่งผลให้จากการพึ่งตนเอง ทางเศรษฐกิจของชาวบ้านมาสู่การดิ้นรนที่ต้องพึ่งพิงการผลิตเพื่อขายและเศรษฐกิจเงินตรา ภายใต้วงจรของระบบทุนนิยมทำให้ชาวบ้านประสบปัญหามากกว่าในอดีต ดังนั้น จึงมีผู้นำ ชุมชนหันไปใช้รูปแบบสหกรณ์ที่ร่วมไม้ร่วมมือกันแบบเดิม แต่การกระทำดังกล่าวก็ไม่ประสบ ความสำเร็จมากนัก ทั้งนี้ชุมชนบ้านจำรุงได้ตระหนักถึงการสร้างความอยู่ดีมีสุขให้แก่สมาชิก ทั้ง ในเรื่องอาหาร การอยู่อาศัย สุขภาพ การประกอบอาชีพ และมีเป้าหมายในการสร้างชุมชนที่ ปลอดภัยจากสารเคมี ชาวบ้านมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น อาชีพเกษตรกรรมไม่ถูกเอาเปรียบ จากพ่อค้าคนกลาง เสริมสร้างฐานะเศรษฐกิจที่มั่นคง จนนำไปสู่การเกิดชุมชนเข้มแข็ง อย่างแท้จริง และหลังจากการเกิดกลุ่มกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาบนฐานคิดการพึ่งตนเองแล้ว

ชุมชนบ้านจำรุงยังคงดำเนินชีวิตด้วยการน้อมนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทำให้บ้านจำรุงได้รับการยกย่องให้เป็นหมู่บ้านต้นแบบเศรษฐกิจพอเพียง

ด้านชุมชนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์/เชิงเกษตร ในขณะที่การท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาของหมู่บ้านจำรุง ซึ่งมีได้เรียกว่าเป็นการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษา แต่เป็นการศึกษาดูงานซึ่งมีผู้คนมาร่วมเรียนรู้เรื่องการจัดการร้านค้าชุมชน (ศูนย์สาธิตการตลาด) ที่สามารถสร้างการรวมกลุ่มของคนในชุมชน และนำผลกำไรส่วนหนึ่งจากผลประกอบการนำมาใช้เพื่อเป็นกองทุนพัฒนาหมู่บ้านจำรุง ซึ่งชุมชนบ้านจำรุงได้ผ่านการประเมินโครงการมาตรฐานชุมชน (มชช.) ของกรมพัฒนาชุมชน ว่าเป็นชุมชนที่สามารถพัฒนาไปพร้อมกับการเรียนรู้ และนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาผสมผสานกับเทคโนโลยีใหม่ๆ และเป็นหมู่บ้านนำร่องต้นแบบ เผยแพร่แนะนำชุมชนอื่น เพื่อเข้าสู่การประเมินมาตรฐานชุมชนต่อไปและได้รับการคัดเลือกจากกระทรวงสาธารณสุข เข้ารับรางวัล อสม. ดีเด่นระดับเขต ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางว่าด้วยการพัฒนาชุมชน และได้รับการเสนอชื่อเป็น “หมู่บ้านวัฒนธรรมอาสาตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ของสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ 2 ปีซ้อน ในระยะเวลาต่อมาชุมชนบ้านจำรุงเข้ารับรางวัลพระราชทานรางวัล “หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อยู่เย็น เป็นสุข ปี พ.ศ. 2549” จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และในปีเดียวกันนี้เองยังได้รับการยกย่องเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงดีเด่นของจังหวัดระยอง นอกจากนี้ชุมชนบ้านจำรุงยังร่วมกับสถาบันวิสาหกิจชุมชน มหาวิทยาลัยรามคำแหง การปิโตรเลียมแห่งประเทศไทย และมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร ได้พัฒนาและยกระดับศูนย์การเรียนรู้บ้านจำรุงเป็นศูนย์ถ่ายทอดความรู้ ใช้ชื่อว่า “มหาวิทยาลัยบ้านนอกเพื่อการเรียนรู้ของสังคม” ซึ่งสามารถนำประสบการณ์องค์ความรู้ในชุมชนเพื่อเผยแพร่แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันทั้งภายในชุมชนและกับชุมชนภายนอก ซึ่งในปัจจุบันชุมชนบ้านจำรุงได้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ในเชิงเกษตรและเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ในตัวด้วย ความสำเร็จของมหาวิทยาลัยบ้านนอกในวันนี้ เป็นผลมาจากการที่ชาวบ้านจำรุงดำเนินชีวิตบนวิถีเกษตรแบบพึ่งตนเอง เคารพธรรมชาติ รู้จักใช้ธรรมชาติอย่างพอเพียง บวกกับความเชื่อที่ว่า ต้องยืนบนลำแข้งตัวเองให้ได้ ก่อนที่จะยื่นมือขอให้ใครเข้ามาช่วย ชุมชนบ้านจำรุงเปิดตัวการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาโดยชุมชนออกสู่สาธารณะสินค้าหรือผลิตภัณฑ์ด้านการท่องเที่ยวจึงเป็นโปรแกรม/กิจกรรมการท่องเที่ยว ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านจำรุงมีหลากหลาย ทั้งนี้เพื่อสร้างโอกาสในการเรียนรู้วิถีชีวิตที่แตกต่างให้กับนักท่องเที่ยว

## อภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง พัฒนาการของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง มีประเด็นที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผล ดังนี้



จากผลการศึกษาพบว่า การศึกษาพัฒนาการของการจัดการชุมชนบ้านจำรุงจากอดีตจนถึงปัจจุบัน เมื่อพิจารณาตามความหมายของคำว่า “ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น” จะมีความสอดคล้องกับความหมายของ อิดา สาระยา ที่กล่าวว่า ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเป็นการศึกษาเกี่ยวกับ การมองเนื้อหาของประวัติศาสตร์อย่างเชื่อมโยงกับกาลเวลาและสภาพแวดล้อม ในขณะเดียวกันก็ศึกษาหลักฐานที่ไม่ใช่ลายลักษณ์อักษร อันได้แก่ โบราณสถานวัตถุทางโบราณคดีตามท้องถิ่น สามารถพบความหมายและความสำคัญที่มีประโยชน์ในการให้ความรู้ความเข้าใจในเรื่องสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรม ภูมิศาสตร์ และเรื่องราวในระบบความเชื่อของท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ซึ่งสมาชิกของชุมชนท้องถิ่นนั้นต่างก็มีความสำนึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทางวัฒนธรรมสังคมและยังได้สอดคล้องกับความหมายของ ฉลอง สุนทรวาณิชย์ ที่กล่าวว่า การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น คือการศึกษาที่มีลักษณะทางการศึกษาเป้าหมาย วิธีการ และลักษณะของความเข้าใจต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในอดีตของชุมชน ที่มีลักษณะเฉพาะที่แสดงออกด้วยกระบวนการ เนื้อหาของการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นนั้น มีขอบเขตค่อนข้างชัดเจน คือเป็นการศึกษาประวัติศาสตร์ของสังคมหรือชุมชนที่อยู่นอกศูนย์กลางอำนาจทางการเมืองของรัฐ ในการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นมีลักษณะที่ยืดหยุ่นสูง เพราะคำว่าท้องถิ่นไม่ได้มีความหมายของขนาดทางพื้นที่แน่นอนสม่ำเสมอ การศึกษาประวัติศาสตร์มีขนาดที่แตกต่างหลากหลาย ท้องถิ่น เป็นได้ทั้งหมู่บ้าน เมือง ชุมชน ลุ่มแม่น้ำ กลุ่มอาชีพ กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มวัฒนธรรม ฯลฯ

ขณะที่การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีแนวคิดและทฤษฎีที่มีความสอดคล้องและคล้ายคลึงที่มีอิทธิพลต่อการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับ พัฒนาการของการจัดการชุมชนบ้านจำรุง ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับการศึกษาของ กลุ่มนักคิด Annales กับการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น ซึ่งกลุ่ม Annales จะมีการศึกษาโดยพยายามที่จะอธิบายและเสนอถึง การศึกษาประวัติศาสตร์ที่เน้นการเปิดรับแนวทางและวิธีการใหม่ๆ ในการศึกษาประวัติศาสตร์ ที่สำคัญคือการมีความต่อเนื่องของภาษาและความคิด นอกจากนั้น ยังให้ความสำคัญแก่เรื่องราวของรัฐ ระบบเศรษฐกิจ ศาสนา กฎหมาย วรรณกรรม และศิลปะแขนงต่างๆ และเปลี่ยนมาที่การมองภาพรวมของความผูกพันของโครงสร้างทางสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ตลอดจนรูปแบบทางความคิดและพฤติกรรมในบริบทด้านภูมิศาสตร์และวัฒนธรรมของภูมิภาค พยายามที่จะเสนอถึงการศึกษาประวัติศาสตร์ที่เน้นทำความเข้าใจในตัวมนุษย์และสังคมมากที่สุด มากกว่าการศึกษาในเรื่องระเบียบวิธีทางประวัติศาสตร์ เพื่อช่วยในการตั้งคำถามและแสวงหาคำตอบที่เข้าถึงความจริงและคำนึงถึงความเป็นมนุษย์โดยตลอด และสามารถทำให้เกิดคำถามใหม่ๆ ซึ่งเป็นส่วนเติมเต็มของกันและกันในการศึกษาประวัติศาสตร์ ให้ความสำคัญกับหลักฐานที่ตกทอดและหลงเหลือมาจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ทำให้การศึกษาประวัติศาสตร์จำเป็นต้องตรวจสอบหลักฐานทุกกรณีและทุกขั้นตอนอย่างละเอียด เช่นเดียวกันกับการศึกษาพัฒนาการของการจัดการชุมชนบ้านจำรุงก็เป็นการศึกษาที่มีการเปรียบเทียบช่วงเวลา ได้มีการลงพื้นที่ไปสัมภาษณ์สอบถามข้อมูลจากคน

ในพื้นที่ในช่วงเวลาที่ต่างกัน มีการค้นหาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลหลายๆ แหล่ง แล้วนำมาเปรียบเทียบกับคำสัมภาษณ์ที่ได้มาว่ามีความสอดคล้องกันหรือไม่ อย่างไร ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่หลากหลายและกว้างมากขึ้น

นอกจากนี้แล้วยังได้พบหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของชุมชนบ้านจำรุงที่มีมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ว่าชุมชนบ้านจำรุงนั้นได้ผ่านเหตุการณ์ในด้านต่างๆ หลากหลาย เหตุการณ์ กว่าที่จะได้เป็นชุมชนบ้านจำรุงอย่างทุกวันนี้ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการประกอบอาชีพ เช่น จากที่สมัยก่อน ก่อนที่จะมีระบบทุนนิยมเข้ามาในหมู่บ้านนั้น ชาวบ้านจำรุงใช้ชีวิตกันในแบบระบบเครือญาติ นับถือกับแบบพี่น้อง การประกอบอาชีพก็จะช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน แต่เมื่อระบบทุนนิยมได้เข้ามาในชุมชนบ้านจำรุงทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้าน ใช้ชีวิตกันต่างคนต่างอยู่ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม เน้นเรื่องเงินเป็นหลัก ฯลฯ ซึ่งระบบทุนนิยมนั้นได้สร้างผลกระทบให้กับชาวบ้านในหมู่บ้าน แต่ชาวบ้านก็ได้ร่วมกันหาทางแก้ไขปัญหาก็กับหมู่บ้านของตนเอง โดยการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมต่างๆ เพื่อให้ชาวบ้านกลับมารวมตัวกันอีกครั้ง โดยมีผู้นำหมู่บ้านเป็นแกนนำที่สำคัญที่จะผสมผสานความคิดจากสาขาวิชาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นวิธีปฏิบัติหรือเนื้อหาที่เป็นทฤษฎี ได้นำมาดัดแปลงแต่งเติมในแบบพื้นบ้าน เพื่อที่จะช่วยให้การศึกษาสามารถประมวลเนื้อหาให้ครอบคลุม กว้างขวางและรอบด้าน ตลอดจนเชื่อมโยงกันได้อย่างเป็นองค์รวม ไม่ว่าจะเป็นมุมมองด้านการศึกษา สิ่งแวดล้อม การค้า ประชากร การละเล่นพื้นบ้าน ตลอดจนประเพณีและวัฒนธรรม ซึ่งทำให้ข้อมูลที่ได้รับความแม่นยำและถูกต้องมากขึ้น การศึกษาพัฒนาการของการจัดการชุมชนบ้านจำรุง ยังมีความสอดคล้องกับแนวคิดด้วยมโนทัศน์เกี่ยวกับชุมชน ดังนั้น จึงมีแนวคิดด้วยมโนทัศน์เกี่ยวกับชุมชนที่สอดคล้องกับการศึกษาพัฒนาการของการจัดการชุมชนบ้านจำรุง ดังต่อไปนี้ คือ แนวคิดมโนทัศน์ที่มองชุมชนแบบโรแมนติก มโนทัศน์นี้เชื่อว่า ชุมชนที่เป็นแหล่งที่อยู่อาศัยนั้นมีความเข้มแข็งเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน สามารถพึ่งพาช่วยเหลือกันเองในชุมชนได้ สามารถอยู่ได้ด้วยคนในชุมชนเองโดยไม่ต้องรอการช่วยเหลือจากภาครัฐ สามารถสร้างพลังในการดำรงอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี มีเอกลักษณ์ของคนในชุมชน มีระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ ไม่ได้แสวงหากำไร อยู่กันอย่างมีน้ำใจไมตรี มีรูปแบบการปกครองระบบเครือญาติ เคารพผู้อาวุโส ผู้คนในชุมชนต่างมีจิตสาธารณะ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน พร้อมทั้งจะกระทำการใดๆ เพื่อประโยชน์ส่วนรวม ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับการดำรงอยู่ของชุมชนบ้านจำรุง ซึ่งลักษณะชาวบ้านส่วนใหญ่มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ให้ความสำคัญกับระบบเครือญาติจึงทำให้ชาวบ้านมีความรู้สึกผูกพันกัน ด้วยเหตุนี้จึงทำให้บ้านจำรุงมีแรงยึดเหนี่ยวทางสังคมในระดับสูง

แนวคิดมโนทัศน์ที่มองชุมชนแบบโรแมนติก ซึ่งมีความสอดคล้องกับสำนักวัฒนธรรมชุมชนของศาสตราจารย์ ดร. ฉัตรทิพย์ นาถสุภา ที่ได้พูดถึงแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนว่า ว่ามีลักษณะสำคัญ คือครอบครัวและชุมชนเป็นหน่วยการผลิต แรงงานของสมาชิกของครอบครัว

เป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุด ความพอเพียงและการพึ่งตัวเองที่พูดถึง ขึ้นอยู่กับการใช้แรงงานเพราะ แรงงานเป็นสิ่งที่ครอบครัวมีอยู่โดยธรรมชาติ ซึ่งไม่ต้องจ้างแรงงาน เป็นสิ่งที่มีมากับสถาบัน ครอบครัว โดยทั่วไปครอบครัวคิดถึงการใช้แรงงานให้รอดก่อนแล้วจึงสะสมและค้าขาย และหากจะขายซึ่งเป็นขั้นตอนที่สูงขึ้นก็ขายในตลาดใกล้ตัว ตลาดภูมิภาค ตลาดภายในประเทศ ตามความคิดของเศรษฐกิจชุมชน ชุมชนเป็นตัวของตัวเองและมีพลวัตของตัวเอง ซึ่งชุมชนบ้านจำรุง ก็มีลักษณะเช่นนี้ คือ มีการใช้แรงงานซึ่งจะเป็นคนในครอบครัวเป็นหลักในการทำเกษตรกรรม เช่น ทำไร่ ทำนา ทำสวน ไม่ได้จ้างแรงงานข้างนอก นอกเหนือจากการทำนาแล้ว ก็มีการเลี้ยงสัตว์ไว้ใช้แรงงานและไว้บริโภค เช่น เลี้ยงควาย เลี้ยงไก่ และปลูกพืชผักสวนครัวไว้บริโภค การใช้ชีวิตเป็นแบบพอเพียงพึ่งพาตนเองและมีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในชุมชน แนวคิดมโนทัศน์ที่สอดคล้องกับการศึกษาพัฒนาการของการจัดการชุมชนบ้านจำรุงต่อมา คือ แนวคิดมโนทัศน์ที่มองชุมชนในลักษณะที่ถูกครอบงำโดยรัฐส่วนกลาง มโนทัศน์นี้เชื่อว่าชุมชนนั้นต้องพึ่งพารัฐในกระบวนการพัฒนา โดยเฉพาะหน้าที่ที่สำคัญยิ่งของรัฐส่วนกลางก็คือ การยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งรัฐมองว่าชาวบ้านในชุมชนขาดความรู้ ความสามารถในการพัฒนาชุมชนของตน ด้วยเหตุนี้ รัฐจึงได้เข้ามาแทรกกระบวนการต่างๆ ของชุมชน ซึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับกรณีของชุมชนบ้านจำรุง กล่าวคือ เมื่อการขยายตัวของระบบทุนนิยมเข้ามาในชุมชนบ้านจำรุง การแทรกแซงจากหน่วยงานของรัฐก็เริ่มมีบทบาทในชุมชนบ้านจำรุง ซึ่งเห็นได้จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 ที่เน้นการพัฒนาโครงสร้างสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานเพื่อรองรับการพัฒนาสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรม เน้นการลงทุนจากภาคเอกชนและต่างชาติ จึงส่งผลกระทบต่อชุมชนบ้านจำรุงด้วย เนื่องจากรัฐมีนโยบายต้องการที่จะให้หมู่บ้านเกิดการพัฒนาและปรับเปลี่ยนวิถีการใช้ชีวิตแบบใหม่ จึงมีหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชนเข้ามาให้คำแนะนำแก่ชาวบ้านในการปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต เพื่อต้องการยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวบ้านให้ดีกว่าเดิม กลไกรัฐราชการและระบบเศรษฐกิจทุนนิยมมีผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของชุมชนบ้านจำรุง โดยการขยายกลไกเข้าไปมีบทบาทในชุมชนบ้านจำรุงแทนที่กลไกเดิมที่เป็นฐานของวัฒนธรรมทางการเมืองในอดีต ผลจากการแทนที่ของกลไกเดิมของชุมชนด้วยกลไกของรัฐและระบบทุนนิยมมีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านจำรุงเปลี่ยนจากการพึ่งพาอาศัยกันเองภายในชุมชน มาสู่การพึ่งพิงเศรษฐกิจเงินตรามากขึ้น ดังนั้น จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากระบบกำนัน ผู้ใหญ่บ้านบนฐานคุณธรรม ความดี มาสู่กำนันผู้ใหญ่บ้านบนฐานอุปถัมภ์ อย่างไรก็ตาม การสร้างระบบอุปถัมภ์ภายในหมู่บ้านจำรุงนั้น ไม่สามารถเข้มแข็งได้เพราะความแตกต่างทางทรัพยากร

แนวคิดมโนทัศน์ที่มองชุมชนในลักษณะที่ถูกครอบงำโดยรัฐส่วนกลาง ซึ่งมีความสอดคล้องกับงานของ รองศาสตราจารย์ ดร. เอนก เหล่าธรรมทัศน์ ที่มีชื่อว่า “สองนคราประชาธิปไตย” ที่ได้พูดถึงชุมชนต้องพึ่งพารัฐในกระบวนการพัฒนาในรูปแบบต่างๆ โดยเฉพาะหน้าที่ที่สำคัญของรัฐส่วนกลางก็คือ การยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนให้ดีขึ้นกว่าเดิม

ซึ่งมองว่าชาวบ้านในชนบทนั้นขาดความรู้และประกอบกับฐานะอันยากจน จึงทำให้ชาวบ้านในชนบทตกอยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของผู้มีอิทธิพลในท้องถิ่น ทำให้ถูกชักจูงโดยอิทธิพลและเงินในการออกเสียงเลือกตั้งมากกว่าที่จะใช้สิทธิในฐานะปัจเจกบุคคลที่มีอิสรภาพ ซึ่งชุมชนบ้านจำรุงก็มีลักษณะเช่นนี้ กล่าวคือเมื่อมีกลไกรัฐราชการและระบบเศรษฐกิจทุนนิยมมีผลต่อวัฒนธรรมทางการเมืองของชุมชนบ้านจำรุง โดยการขยายกลไกเข้าไปมีบทบาทในหมู่บ้านจำรุงแทนที่กลไกเดิมที่เป็นฐานของวัฒนธรรมทางการเมืองในอดีต ซึ่งได้แก่ กลไกระบบเครือญาติและระบบคุณธรรมที่มีวัดเป็นศูนย์กลางของชุมชน มีระบบการผลิตเพื่อขายและเศรษฐกิจเงินตราเข้าไปบทบาทแทนที่กลไกการเอาแรงลงแขก ผลจากการแทนที่ของกลไกเดิมของชุมชนด้วยกลไกของรัฐและระบบทุนนิยมมีผลกระทบให้วิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านจำรุงเปลี่ยนจากการพึ่งพาอาศัยกันเองภายในชุมชน มาสู่การพึ่งพิงเศรษฐกิจเงินตรามากขึ้น แนวคิดมโนทัศน์สุดท้ายที่สอดคล้องกับการศึกษาพัฒนาการของการจัดการชุมชนบ้านจำรุงต่อมา คือแนวคิดมโนทัศน์ที่มองชุมชนว่าผลจากการพัฒนาแบบทุนนิยมทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง มโนทัศน์นี้เชื่อว่า ระบบทุนนิยมนั้นทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง วิธีการผลิตของผู้คนในชุมชนได้ปรับเปลี่ยนไปจากวิธีการผลิตแบบพึ่งตนเอง สู่วิธีการผลิตแบบการค้าขายทำให้ต้องพึ่งพิงภายนอกทั้งเรื่องของตลาด ราคาผลผลิต

ขณะเดียวกันผู้คนในชุมชนต่างเฝฝืนที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดี ซึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับกรณีของชุมชนบ้านจำรุง คือเมื่อระบบทุนนิยมเข้ามาในชุมชนบ้านจำรุง ทำให้ชุมชนบ้านจำรุงมีทั้งไฟฟ้าและถนนเข้ามาในหมู่บ้าน ซึ่งมีผลทำให้วิถีชีวิตทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านจำรุงเปลี่ยนไป เช่น แต่เดิมนั้นหมู่บ้านจำรุงสามารถพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจเมื่อพิจารณาจากการมีปัจจัย 4 กล่าวคือ แต่หลังจากการเข้ามาของไฟฟ้าและถนน ทำให้ชาวบ้านในหมู่บ้านจำรุงหันไปพึ่งพิงสินค้าสมัยใหม่ ทั้งสินค้าอุปโภคบริโภคและเครื่องใช้ไฟฟ้าฟุ่มเฟือย วัฒนธรรมประเพณีขาดการสืบทอด เริ่มหายไปทีละอย่างสองอย่าง ผู้คนในชุมชนเริ่มต่างคนต่างอยู่ การทำมาหากินเน้นเรื่องเงินเป็นหลัก การพึ่งพาช่วยเหลือกันแบบสมัยก่อนเหลือน้อยมาก ซึ่งจากการพึ่งตนเองทางเศรษฐกิจของชาวบ้านมาสู่การดิ้นรนที่ต้องพึ่งพิงการผลิตเพื่อขายและเศรษฐกิจเงินตราภายใต้วงจรของระบบทุนนิยมทำให้ชาวบ้านบ้านจำรุงประสบปัญหามากกว่าในอดีต ดังนั้น จึงมีผู้นำชุมชนหันไปใช้รูปแบบสหกรณ์ที่ร่วมไม้ร่วมมือกันแบบเดิม โดยมีผู้นำชุมชนเป็นแกนนำหลักสำคัญในการที่จะร่วมกันแก้ปัญหาให้กับคนในชุมชนและรวมถึงชุมชนของตนเองด้วย ซึ่งมีการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ขึ้น เพื่อที่จะให้ชาวบ้านในชุมชนได้มีการรวมกลุ่มกันอีกครั้ง ส่งผลให้ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นและรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เหตุการณ์ในเรื่องต่างๆ ได้ค่อยๆ เริ่มดีขึ้นตามลำดับแบบค่อยเป็นค่อยไป โดยผู้นำชุมชนนั้นเปิดโอกาสให้กับชาวบ้านได้คิดและทำว่าสิ่งไหนที่ดีต่อชุมชนและคนในชุมชน ส่งผลให้ชุมชนบ้านจำรุงมีแนวคิดที่จะฟื้นฟูความเป็นชุมชน โดยการพัฒนาและกระบวนการจัดการชุมชนให้มีความเข้มแข็งพึ่งตนเองได้ก็จะประสบผลสำเร็จ โดยการนำความรู้ความสามารถมาแลกเปลี่ยนพูดคุย

กัน ใช้วิธีการสำคัญ คือ เน้นการสร้างคน สร้างพื้นที่ปฏิบัติ สร้างกระบวนการเรียนรู้ สร้างสื่อที่มีพลัง สร้างกระบวนการติดตามงานพัฒนา และร่วมกันสร้างกระบวนการฟื้นฟูให้เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งนำมาสู่การใช้ชีวิตแบบที่พึ่งพิงเทคโนโลยีเพียงบางส่วนที่เห็นว่าสมควร ทำให้ชาวบ้านใช้ชีวิตอยู่กับระบบทุนนิยมได้โดยไม่ต้องมีความกังวล

แนวคิดมโนทัศน์ที่มองชุมชนว่าผลจากการพัฒนาแบบทุนนิยมทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีความสอดคล้องกับความคิดของ ศาสตราจารย์ ดร. นิธิ เอียวศรีวงศ์ ที่มองว่าระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้นทำให้ชุมชนเกิดการเปลี่ยนแปลง วิธีการผลิตของผู้คนในชนบทปรับเปลี่ยนไปจากวิธีการผลิตแบบพึ่งตนเองสู่วิธีการผลิตแบบการค้าทำให้การผลิตต้องพึ่งพิงภายนอกทั้งเรื่องของตลาด ราคาผลผลิต ขณะเดียวกันผู้คนในชนบทต่างไฝฝืนที่จะมีคุณภาพชีวิตที่ดี การขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจทำให้การใช้ชีวิตของคนในสังคมและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลงในภาคชนบทนั้นทำให้วิถีชีวิตของประชากรเปลี่ยนแปลงไปมาก การผลิตแบบครอบครัวขนาดเล็กก็ได้เป็นวิถีชีวิตหลักของชนบทอีกต่อไป ภาคเกษตรได้เปลี่ยนแปลงไปมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การแตกตัวจากการเกษตรแบบดั้งเดิมเป็นการเกษตรเชิงพาณิชย์ และมีแนวโน้มใช้ทุนและเทคนิคการเกษตรสมัยใหม่เพิ่มขึ้น รวมทั้งขนาดของไร่นาก็มีแนวโน้มใหญ่ขึ้นด้วย ประกอบกับการที่แรงงานรุ่นใหม่ในชนบทจำนวนมากอพยพเข้าหาแหล่งงานในภาคการผลิตอื่นๆ และเข้าสู่ระบบการศึกษาจำนวนมากขึ้นและนานขึ้น จึงทำให้ภาคเกษตรขาดแคลนแรงงาน ซึ่งชุมชนบ้านจำรุงก็มีลักษณะเช่นนี้ คือระบบทุนนิยมเข้ามาในชุมชนบ้านจำรุง ทำให้ชุมชนบ้านจำรุงมีทั้งไฟฟ้าและถนนเข้ามาในหมู่บ้าน ซึ่งมีผลทำให้วิถีชีวิตทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านจำรุงเปลี่ยนไป กล่าวคือหลังจากการเข้ามาของไฟฟ้าและถนน ทำให้ชาวบ้านในชุมชนบ้านจำรุงหันไปพึ่งพิงสินค้าสมัยใหม่ ทั้งสินค้าอุปโภคบริโภคและเครื่องใช้ไฟฟ้าฟุ่มเฟือย ดังนั้น จึงมีผู้นำชุมชนหันไปใช้รูปแบบสหกรณ์ที่ร่วมไม้ร่วมมือกันแบบเดิม นำไปสู่แนวคิดที่จะฟื้นฟูหมู่บ้านและมีการจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมต่างๆ ให้ความสำคัญ คือ เน้นการสร้างคน สร้างพื้นที่ปฏิบัติ สร้างกระบวนการเรียนรู้ สร้างสื่อที่มีพลัง สร้างกระบวนการติดตามงานพัฒนา และร่วมกันสร้างกระบวนการฟื้นฟูให้เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งนำมาสู่การใช้ชีวิตแบบที่พึ่งพิงเทคโนโลยีเพียงบางส่วนที่เห็นว่าสมควร ทำให้ชาวบ้านใช้ชีวิตอยู่กับระบบทุนนิยมได้โดยไม่ต้องมีความกังวล

การศึกษาวิจัย “พัฒนาการของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง” มีความสอดคล้องกับวิจัยงานของ บุญสืบ ชัยสายัณ (พ.ศ. 2553) ที่ได้ศึกษา การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต่อโครงการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ ศึกษากรณีเทศบาลตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา คือผลิตเพื่อบริโภคในครัวเรือนเป็นหลัก การผลิตเพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนมีน้อยมาก เมื่อระบบทุนนิยมเข้ามาจึงทำให้ชาวบ้านที่จากมีการพึ่งพาอาศัยกันแบบระบบเครือญาติ เปลี่ยนแปลงไปในทางที่มีการ

พึ่งพาอาศัยกันน้อยลง มีเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาในหมู่บ้านและนำมาซึ่งระบบเงินกู้ในหมู่บ้าน ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริวรรณ วิโสจสงคราม (พ.ศ. 2543) ที่ได้ศึกษา การพัฒนาชุมชนตำบลมะกรูด อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี โดยการพัฒนาเกี่ยวกับ กลุ่มกิจกรรมต่างๆ ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง อาทิการพัฒนาทางด้านโครงสร้างพื้นฐานและ สิ่งแวดล้อม เช่น การสร้างโรงเรียน โรงพยาบาล เป็นต้น ผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ยังสอดคล้อง กับงานวิจัยของ จุฑามาศ มีชัย (พ.ศ. 2556) ที่ได้ศึกษา การพัฒนาพื้นที่เกษตรไปสู่แหล่ง ท่องเที่ยวเชิงเกษตร: ศึกษากรณีพื้นที่เกษตรของตำบลตะพง อำเภอเมือง จังหวัดระยอง ซึ่ง ชาวบ้านในหมู่บ้านมีการใช้ชีวิตแบบยังชีพ มีปัจจัยสี่ครบถ้วนไม่ว่าจะเป็นอาหาร ต่อเมื่อระบบ ทุนนิยมเข้ามาในหมู่บ้านก็ได้ทำลายระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพของคนในหมู่บ้าน ซึ่งนับตั้งแต่ เริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 เป็นต้นมา เมื่อมีถนน ไฟฟ้า เข้ามาในหมู่บ้านทำให้ระบบ เศรษฐกิจแบบพึ่งพาตนเองหายไป การผลิตเพื่อขายหรือแลกเปลี่ยนด้วยเงินตราเข้ามาแทนที่ เพื่อนำเงินมาซื้อเครื่องอุปโภคบริโภคจากตลาด ความเชื่อแบบดั้งเดิมของคนรุ่นใหม่ เปลี่ยนแปลงไป และผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ เพทาย ธาราศักดิ์ (พ.ศ. 2559) ที่ได้ศึกษา ศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาธรรมชาติและ อนุรักษ์ป่าชายเลน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดชลบุรี ซึ่งเกิดจากการเปลี่ยนแปลงอาชีพ ทำนาเปลี่ยนมาเป็นทั้งชาวนาและรับจ้าง เนื่องจากระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้เข้ามาใน หมู่บ้านและข้าวของเครื่องใช้ที่ทันสมัย ทำให้ชาวบ้านมีความต้องการที่จะมีสิ่งของที่ทันสมัยมา ใช้ภายในครัวเรือนจึงเกิดมีการกั๊ยืมเงินที่คิดดอกเบี้ย การพึ่งพาอาศัยกันในแบบระบบเครือญาติ ในลักษณะของแรงงานมาช่วยงานนั้นยังคงมีอยู่แต่ก็ลดน้อยลงเรื่อยๆ

การศึกษาวิจัย “พัฒนาการของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง” ยังมีความไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ สิริวิทย์ แดง สายศิริ (พ.ศ. 2548) ที่ได้ศึกษา การจัดการการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อการพัฒนาชุมชน หมู่ที่ 5 เทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี เนื่องจากชุมชนดังกล่าวนี้ได้ให้ความสำคัญกับระบบทุนนิยมสูงจึงทำให้การใช้วิถีชีวิตแบบ เศรษฐกิจแบบดั้งเดิมนั้นได้เปลี่ยนแปลงไปสู่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมได้อย่างง่าย ชาวบ้าน ในชุมชนไม่เกิดความกระตือรือร้น ซึ่งคอยความช่วยเหลือจากการพัฒนาของหน่วยงานใน ภาครัฐ จนทำให้ชาวบ้านไม่เกิดความคิดริเริ่มหวังพึ่งพาแต่หน่วยงานภายนอกและนโยบายรัฐ ต่างๆ และผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ยังมีความไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ คุณาวุฒิ สิริสุวรรณ (พ.ศ. 2543) ที่ได้ศึกษา การพัฒนาหมู่บ้านกะทูนใหม่พัฒนา หมู่ที่ 3 ตำบลอุดม อำเภอลำทับ จังหวัดกระบี่ เพราะเนื่องจากชุมชนดังกล่าวให้ความสำคัญกับปัจจัยในเรื่องของผู้สูงอายุ ส่วน ปัจจัยในด้านอื่นๆ จะให้ความสำคัญในอันดับต่างๆ กันไป มีค่านิยมในการแข่งขันเรื่องของผู้นำ ซึ่งนำไปสู่การซื้อเสียงและทำให้วัฒนธรรมแบบแต่ก่อนนั้นเริ่มหายไป ชาวบ้านมีส่วนร่วมน้อย เห็นประโยชน์ส่วนตนมากกว่าประโยชน์ส่วนรวม และผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้ยังมีความไม่

สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาธิณี สุขเกษม (พ.ศ. 2559) ที่ได้ศึกษา แนวทางการพัฒนาเกษตรแบบยั่งยืน กรณีศึกษาโครงการเมืองเกษตรสีเขียวของกลุ่มเกษตรกร ตำบลบ้านสิงห์ จังหวัดราชบุรี เนื่องจากด้านเศรษฐกิจ ชาวบ้านมีรายได้เพียงพอกับการบริโภคในหมู่บ้านแล้วยังสามารถนำผลผลิตทางการเกษตรไปจำหน่ายในตลาดได้และมีได้มีกลุ่มกิจกรรมใดๆ ในการส่งเสริมความสามัคคีให้แก่สมาชิกภายในชุมชน รวมทั้งความมั่นคงและความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เนื่องจากการดูแลจากหน่วยงานจากราชการที่เข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนมากขึ้นนั่นเอง ทำให้วิถีชีวิต ความรู้สึกนึกคิด และทัศนคติของชาวบ้านเป็นไปในทางที่ดี

### ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะเห็นได้ว่า พัฒนาการของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านจำรุง มีจุดเริ่มต้นมาจากระบบการพัฒนาที่เน้นการพัฒนาให้ทันสมัยแบบตะวันตก/แบบทุนนิยม ซึ่งกำเนิดมาจากการกำหนดนโยบายของรัฐส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมและเทคโนโลยี เป็นต้น ดังนั้นจากการค้นพบที่ได้จากการศึกษา ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. จากผลการศึกษา พบว่า ควรมีหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือองค์กรส่วนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินงานในการอนุรักษ์ เพื่อให้เกิดการพัฒนาและการจัดการชุมชนได้อย่างยั่งยืนและมั่นคงต่อไป ทั้งทางด้านเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์หรือการท่องเที่ยวเชิงเกษตร พร้อมทั้งความเข้มแข็งของชุมชนบ้านจำรุงในยุคโลกาภิวัตน์และในด้านอื่นๆ เพื่อให้ชุมชนบ้านจำรุงสามารถดำเนินกิจกรรมต่างๆ ไปได้อย่างต่อเนื่อง

2. จากผลการศึกษา พบว่า จากการลงพื้นที่เพื่อสำรวจรวบรวมข้อมูลของชุมชนบ้านจำรุงมีวัยรุ่น หนุ่มสาว สมัยใหม่ในการให้ข้อมูล ความรู้ในด้านต่างๆ น้อยมาก ควรที่จะมีการส่งเสริมหรือปลูกจิตสำนึกรักบ้านเกิด ให้กับวัยรุ่น หนุ่มสาว ภายในชุมชน/หมู่บ้านให้เกิดความกระตือรือร้นและเห็นความสำคัญและ/หรือคุณค่ากับสิ่งที่ตนได้ใช้ชีวิตมาตั้งแต่เด็กจนโต

### ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

หลังจากการศึกษาวิจัย “พัฒนาการของการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ของชุมชนบ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง” เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยเห็นว่าควรมีการดำเนินวิจัยหลังจากนี้ คือ

1. ควรมีการศึกษาในเรื่องของนโยบายและความช่วยเหลือจากหน่วยงานส่วนท้องถิ่นของทางภาครัฐเกี่ยวกับการวางแผน การดำเนินงาน ประเด็นปัญหาต่างๆ และวิธีการช่วยเหลือแก่กลุ่มชุมชนบ้านจำรุงนี้ร่วมกัน เพื่อที่จะสามารถนำข้อมูลที่ได้ไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุง

เปลี่ยนแปลงนโยบายและ/หรือโครงการต่างๆ ให้ตอบสนองประชาชนภายในชุมชน และสามารถแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

2. ควรมีการศึกษามุ่งเน้นในเรื่องเศรษฐกิจชุมชนบ้านจำรุงให้เด่นชัดและชัดเจน เพื่อที่จะได้เข้าใจกระบวนการในทางเศรษฐกิจของชาวบ้านจำรุง ซึ่งระบบเศรษฐกิจนั้นมีความสัมพันธ์กับชุมชนบ้านจำรุงตลอดเวลา จนกระทั่งปัจจุบันก็ยังมีปรากฏให้เห็นอยู่ในชุมชน ฉะนั้นจึงควรเน้นที่ลงรายละเอียดในเรื่องของเศรษฐกิจพอเพียงในรูปแบบที่ชาวบ้านสามารถบริหารจัดการตนเองได้เพื่อจะได้สามารถเข้าใจมากยิ่งขึ้น

### เอกสารอ้างอิง

กวิสราร เรื่องทับ. (2554, 2 ตุลาคม). มหา'ลัยบ้านอก: วิถีชุมชนพึ่งพาตนเอง. *ข่าวสด*, หน้า 6 – 8.

คาร์, อี. เอช. (2531). *ประวัติศาสตร์คืออะไร* (แปลจากเรื่อง What is History โดยชาติชาย พถานนท์) (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.

คุณาวุฒิ ศรีสุวรรณ. (2543). *การพัฒนาหมู่บ้านกะทูนใหม่พัฒนา หมู่ที่ 3 ตำบลดินอุดม อำเภอลำทับ จังหวัดกระบี่*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาไทยคดีศึกษา, คณะศิลปกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยทักษิณ.

จิตรา สมบัติรัตนานันท์. (2553). *วัฒนธรรมทางการเมืองของชุมชนในภาคตะวันออก: กรณีศึกษาเฉพาะชุมชน ตำบลเนินฆ้อ อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยศึกษา, คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.

จุฑามาศ มิชัย. (2556). *การพัฒนาพื้นที่เกษตรไปสู่แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร: ศึกษากรณีพื้นที่เกษตรของตำบลตะพง อำเภอมะนัง จังหวัดระยอง*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการภาครัฐและเอกชน, คณะบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.

จุไรรัตน์ ปิยะวัชร. (2553). *กระบวนการฟื้นฟูการบริโภคผักพื้นบ้านเพื่อสุขภาพชุมชน*. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนาชุมชน, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

ฉลอง สุนทรวาณิชย์. (2539). การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร*, 4, 18 – 24.



## เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2524). *เศรษฐศาสตร์กับประวัติศาสตร์ไทย*. กรุงเทพฯ: สร้างสรรค์.
- \_\_\_\_\_. (2540). *บ้านกับเมือง* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.
- \_\_\_\_\_. (2540). *ประวัติศาสตร์วัฒนธรรมชุมชนและชนชาติไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.
- \_\_\_\_\_. (2540). *วัฒนธรรมไทยกับขบวนการเปลี่ยนแปลงสังคม* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์.
- \_\_\_\_\_. (2551). แนวคิดเศรษฐกิจวัฒนธรรมชุมชน. *มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 25 (2), 14 – 21.
- ณลียว ราชบุรี. (2545). *ร้อยเรื่องเมืองระยอง*. ระยอง: สภาวัฒนธรรมจังหวัดระยอง.
- ธิดา สาระยา. (2529). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- ธีระ นุชเปี่ยม. (2540). ความรู้ อำนาจ อุดมการณ์ในวาทกรรมทางประวัติศาสตร์. *วารสารร่วมพฤษภ*, 15 (2), 6 – 26.
- ธีระ นุชเปี่ยม. (2545). Postmodernism วิฤตหรือความก้าวหน้าของประวัติศาสตร์. *จุลสารไทยคดีศึกษา*, 18 (4), 38 – 54.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2554). บทวิเคราะห์สังคมไทย. *เอ็มบีเอ (MBA)*, (132), 146 – 153.
- นริชา มหาพรหม. (2553). *การจัดการความรู้กองทุนชุมชน และธุรกิจชุมชนของหมู่บ้านจำรุง อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง*. วิทยานิพนธ์สังคมสงเคราะห์ศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- บุญสืบ ชัยสายัณ. (2553). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนต่อโครงการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์: ศึกษากรณีเทศบาลตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา*. วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการภาครัฐและภาคเอกชน, คณะบริหารรัฐกิจ, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- พัชรี กวางศิริ. (2551). *วิถุชุมชนกับการเสริมสร้างประสิทธิภาพของการสื่อสารเพื่อการพัฒนาองค์กรชุมชน: กรณีศึกษาองค์กรชุมชนบ้านจำรุง หมู่ที่ 7 ตำบลเนินฆ้อ อำเภอกาญจนบุรี จังหวัดระยอง*. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต, สาขาการพัฒนาชุมชน, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

## เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

- เพทาย ธาราศักดิ์. (2559). *ศักยภาพของชุมชนในการบริหารจัดการศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการสาธารณสุข, คณะพาณิชยศาสตร์, มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ภัทรพร อภิชาติ. (2553). *Green Life, Green Community ปฏิบัติการยิ่งใหญ่ในชุมชนเล็กๆ ชุมชนสีเขียวพึ่งตนเอง*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สวนเงินมีมา.
- ภิรมย์พร อินพุ่ม. (2551). *แนวทางในการแก้ไขปัญหาความยากจนของชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง*. วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการจัดการสาธารณสุข, คณะรัฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- มัทนา เกษกมล. (2538). การศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่น. *วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช*, 8 (2), 98 – 103.
- ยงยุทธ ชูแว่น. (2551). *ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นไทย: ว่าด้วยความเป็นมา สถานภาพ แนวคิด วิธีการศึกษา และบทบาทในสังคมปัจจุบัน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).
- ฤทัยรัตน์ รัตนสร้อย. (2552). *พลวัตทุนทางสังคมกับความเข้มแข็งของชุมชน: กรณีศึกษาบ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง*. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนาชุมชน, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วิธาน นัยนานนท์. (2552). *ทุนทางสังคมกับกระบวนการสืบทอดผู้นำชุมชนเข้มแข็ง: กรณีศึกษาบ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง*. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต, สาขาพัฒนาชุมชน, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน). (2550). *มหาวิทยาลัยบ้านนอกที่บ้านจำรุง: ทำให้ดู อยู่ให้เป็น เป็นให้สัมผัส*. กรุงเทพฯ: สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน.
- สิริวิวัฒน์ แดงสายศิริ. (2548). *การจัดการการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อการพัฒนาชุมชน หมู่ที่ 5 เทศบาลตำบลโคกคราม อำเภอบางปลาม้า จังหวัดสุพรรณบุรี*. วิทยานิพนธ์วารสารศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาการสื่อสารภาครัฐและภาคเอกชน, คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

## เอกสารอ้างอิง (ต่อ)

- สิริวรรณ วิโสจสงคราม. (2543). *การพัฒนาชุมชนตำบลมะกรูด อำเภอโคกโพธิ์ จังหวัดปัตตานี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาครุศึกษา, คณะศิลปกรรมศาสตร์, มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- สุดใจ ชาญชาติรัตน์. (2555, 20 ธันวาคม). สามัญสำนึก: มหาวิทยาลัยบ้านนอกแห่งบ้านจำรุง. *ประชาชาติธุรกิจ*, หน้า 2.
- สุภาธินี สุขเกษม. (2559). *การศึกษาแนวทางการพัฒนาเกษตรแบบยั่งยืน: กรณีศึกษาโครงการเมืองเกษตรสีเขียวกลุ่มเกษตรกร ตำบลบ้านสิงห์ จังหวัดราชบุรี*. วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ, คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุเทพ สุนทรเกษม. (2540). *มานุษยวิทยากับประวัติศาสตร์*. กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
- อดิศร ศักดิ์สูง. (2546). การศึกษาประวัติศาสตร์แบบ Postmodernism... ความจริงหรือวาทกรรม. *รัฐมิแล*, 24 (2), 21 – 35.
- เอนก เหล่าธรรมทัศน์. (2550). *สองนคราประชาธิปไตย* (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.
- อัมรินทร์ ทิพย์บุญราช. (2552). *กระบวนการจัดการท่องเที่ยวเพื่อการศึกษาโดยชุมชน: กรณีศึกษาศูนย์การเรียนรู้บ้านจำรุง ตำบลเนินฆ้อ อำเภอแกลง จังหวัดระยอง*. วิทยานิพนธ์พัฒนาชุมชนมหาบัณฑิต, สาขาการพัฒนาชุมชน, คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2543). แนวคิดและวิธีการศึกษาประวัติศาสตร์ท้องถิ่นในมิติทางวัฒนธรรม. *วารสารสถาบันวิจัยศิลปวัฒนธรรม*, 1 (2), 17 – 32.